

Received: July 5, 2021; Revised: August 3, 2021; Accepted: August 8, 2021

ความหลากหลายของพืชระดับกลางและพืชระดับล่างในป่าชุมชน
กับการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นของชุมชนชาวไทยเขมร จังหวัดสุรินทร์

Diversity of Intermediate plant and Understory plant in community forest
with local utilization of Thai-Khmer ethnic community, Surin Province.

สมชญา ศรีธรรม^{1*} บรรณวิชญ์ ศิริโชติ¹ และยสินทร จงเทพ²

Somchaya Sritram^{1*}, Bunnawich Sirichot¹ and Yasinthorn Jongthep²

^{1*}คณะเกษตรศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ สุรินทร์

²สำนักงานวิทยาเขต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ สุรินทร์

*Corresponding Author E-mail Address: somchaya777@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชระดับกลางและพืชระดับล่าง และศึกษาการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นชุมชนชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์ โดยวิธีการสำรวจป่าชุมชนจำนวน 4 ป่า สัมภาษณ์ชุมชน 3 ตำบลในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ รวม 30 คน ผลการศึกษาพบพรรณไม้ 32 ชนิด 31 สกุล 18 วงศ์ แบ่งเป็นไม้พุ่ม 22 ชนิด (68.75%) ไม้รอเลื้อย 8 ชนิด (25%) และ ไม้ล้มลุก 2 ชนิด (6.25%) วงศ์ที่พบมากที่สุดคือ Annonaceae, Fabaceae, Malvaceae, Phyllanthaceae และ Rubiaceae พบวงศ์ละ 3 ชนิด (14.29%) พรรณไม้ทุกชนิดมีการนำมาใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นจำแนกได้ 8 ประเภท ดังนี้ ใช้ประโยชน์ด้านสมุนไพรมากที่สุด 26 ชนิด (81.25%) รองลงมาคือ อาหาร 15 ชนิด (46.88%) ไม้ประดับ 15 ชนิด (46.88%) เครื่องมือเครื่องใช้ 13 ชนิด (40.63%) เชื้อเพลิง 10 ชนิด (31.25%) พิธีกรรม 4 ชนิด (12.50%) ไม้ย้อมสี 3 ชนิด (9.38%) และอาหารและยารักษาสัตว์ 3 ชนิด (9.38%) ตามลำดับ ชนิดที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุดทั้ง 6 ประเภท คือ โปรงกวัว (*Dasymaschalon lomentaceum*) รองลงมา มีการใช้ประโยชน์ 5 ประเภท ได้แก่ ไม้แพ็ก (*Arundinaria pusilla*) และพลองเหมือด (*Memecylon edule*) ใช้ประโยชน์ 4 ประเภท ได้แก่ ทองพันดูล (*Decaschistia parviflora*) พลองแก้มอัน (*Rhodamnia dumetorum*) และมะเมี (*Antidesma ghaesembilla*) และใช้ประโยชน์ได้ 3 ประเภท ได้แก่ กากหลง (*Bauhinia acuminata*) นมแมว (*Melodorum siamense*) ปอพราน (*Colona auriculata*) พุดน้ำ (*Kailarsenia godefroyana*) สี่พันคนทา (*Harrisonia perforata*) และเสี้ยวใหญ่ (*Phyllanthus taxodiifolius*) ตามลำดับ ส่วนของพืชที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ ราก 21 ชนิด (65.63%) รองลงมาคือ ลำต้น 16 ชนิด (50.00%) งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของการรักษาป่าไม้และภูมิปัญญาของชุมชนที่มีคุณค่า เพื่อสืบสานการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ในท้องถิ่นให้มีความยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: พืชระดับกลาง พืชระดับล่าง พรรณไม้ท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ชาวไทยเขมรสุรินทร์

Abstract

The objectives of this research were to study the diversity of Intermediate plant and Understory plant in Surin Province forest with local utilization of Thai-Khmer ethnic community by surveying 4 different community forests and interviewing 30 people in 3 Sub-districts in Mueang Surin District. Results shown 32 different species, 31 genera and 21 families which was classified into 22 species of shrub (68.75%), 8 species of scandent (25%) and 2 species of herbaceous (6.25%). The family with the most plant were Annonaceae, Fabaceae, Malvaceae, Phyllanthaceae and Rubiaceae were three most families found while each 3 species of family performed. All of these species classified into 8 types of Thai-Khmer ethnic utilization. The most utilization was herb 26 species (81.25%) followed by foods 15 species (46.88%), ornamental plants 15 species (46.88%), home appliances and agricultural tools ornamental plants 13 species (40.63%), fuels 10 species (31.25%), rite 4 species (12.50%), dyeing plants 3 species (9.38%), and food and medicine for animals 3 species (9.38%). The most popular usage 6 types was *Dasymaschalon lomentaceum* and followed by 5 types: *Arundinaria pusilla* and *Memecylon edule*, 4 types: *Decaschistia parviflora*, *Rhodamnia dumetorum* and *Antidesma ghaesembilla*, 3 types: *Bauhinia acuminata*, *Melodorum siamense*, *Colona auriculata*, *Kailarsenia godefroyana*, *Harrisonia perforate* and *Phyllanthus taxodiifolius*. Root was the most popular usage 21 species (65.63%), followed by stem 16 species (50.00%). The results of this study shown an importance on the forest resources among the community with more valuable local wisdom utilization. This knowledge should be propagated to promote for sustainability of the local utilization of forest plants species.

Keywords: Intermediate plant, Understory plant, Local plant, Local utilization, Thai-Khmer ethnic Surin

บทนำ

“พรรณไม้ท้องถิ่น” เป็นพืชที่เจริญงอกงามตามธรรมชาติในท้องถิ่นหรือถูกนำมาปลูกไว้เพื่อความสะดวกในการเก็บบริโภค พรรณไม้ท้องถิ่นจะมีชื่อเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นมีการใช้ประโยชน์อย่างหลากหลายจึงทำให้แนวโน้มในการใช้ประโยชน์ได้รับความนิยมและยอมรับเพิ่มมากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่การใช้บริโภคเป็นอาหารเท่านั้น การใช้ประโยชน์ในการบำรุงสุขภาพและยารักษาโรคก็ได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้น (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2563) พรรณไม้ท้องถิ่นมีลักษณะวิสัยเป็นทั้งไม้เลื้อย ไม้พุ่ม ไม้ต้น ไม้ล้มลุก พบได้ในพื้นที่ต่างกันทั้งที่ราบลุ่ม พุ่มนา ริมห้วยหนอง คลอง บึง ชายทะเล บริเวณป่าเขา เนินโคก เป็นต้น ชุมชนในท้องถิ่นมีประสบการณ์และเรียนรู้วิธีนำมาใช้ประโยชน์ในส่วนของยอด ใบ ดอก ผล หน่อ หัว เหง้า รากและลำต้น (มานิช และคณะ, 2538 อ้างถึงใน เทศบาลเมืองทุ่งสง, 2564) พรรณไม้ท้องถิ่นมีการใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย ได้แก่ (1) พืชอาหาร เป็นผักสด อาหารแปรรูป หรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประกอบอาหาร (2) พืชสมุนไพร เป็นพืชที่นำมาใช้รักษาโรคตามวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละท้องถิ่น (3) พืชเครื่องเทศ ใช้เป็นส่วนประกอบในตำรายาไทย และใช้ปรุงแต่งอาหาร (4) พืชที่ใช้รักษาพืชและสัตว์ เป็นพืชที่ให้สารออกฤทธิ์ในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช วัชพืช หรือศัตรูสัตว์เลี้ยง และ (5) พืชที่ใช้ประโยชน์ทางด้านอื่น ๆ เช่น พืชที่ให้เส้นใย ให้สี กลิ่น หรือพืชที่ใช้ประดับตกแต่งเพื่อความสวยงาม หรือใช้ในเครื่องสำอาง (ทรศณีย์ และชูจิตร, 2551) จากการศึกษาประโยชน์ของพรรณไม้ท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ของ

สมขญา (2559) แบ่งได้ดังนี้ สมุนไพร อาหาร ก่อสร้างที่อยู่อาศัย เครื่องมือเครื่องใช้ในบ้าน เครื่องเล่นต่าง ๆ เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร เชื้อเพลิง ไม้ย้อมสี ไม้ประดับตกแต่งหรือไม้เศรษฐกิจ รวมทั้งนำมาประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ

พรรณไม้ท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์จะพบมากในพื้นที่ป่า ส่วนใหญ่ป่าจังหวัดสุรินทร์อยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดบริเวณเทือกเขาพนมดงรักในเขตอำเภอสังขะ บัวเขต กาบเชิง และ พนมดงรัก โดยในพื้นที่อำเภออื่น ๆ และในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ มีลักษณะการกระจายตัวของป่าไม้กระจัดกระจายเป็นหย่อม ส่วนมากเป็นป่าที่จัดอยู่ในประเภท (1) ป่าเบญจพรรณ เป็นป่าโปร่งประกอบด้วยต้นไม้ขนาดกลางเป็นส่วนมาก พื้นที่ป่าไม่รกทึบ ในฤดูแล้งต้นไม้จะผลัดใบ มีพันธุ์ไม้ขึ้นหลากหลายชนิด (2) ป่าเต็งรัง ป่าชนิดนี้มีอยู่ทั่วไปทั้งที่ราบและที่เขาส่ง ดินมักเป็นทรายและลูกรัง เป็นป่าโปร่งมีต้นไม้ขนาดเล็กและขนาดกลางขึ้นอยู่กระจัดกระจาย พื้นที่ป่าไม่รกทึบ และ (3) ป่าทาม เป็นป่าที่อยู่บริเวณพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงโดยทั่วไปในบริเวณชายฝั่งลำน้ำซึ่งเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมในฤดูฝน (ธวัชชัย, 2549) โดยขอบเขตงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเฉพาะกลุ่มพรรณไม้ที่มีความสูงตามธรรมชาติตั้งแต่ 0.30 เมตร ถึง 5 เมตร คือ พืชระดับล่าง ได้แก่ ไม้ล้มลุก (Annual, perennial) ไม้รอเลื้อย (Scandent) ไม้พุ่มขนาดเล็ก (Subshrub) (ศราวุธ และคณะ, 2563) พืชระดับกลาง ได้แก่ ไม้พุ่มกลาง (Intermediate shrubs) และไม้พุ่มสูง (Tall shrubs) (สมจิต, 2540) ในพื้นที่ป่าจังหวัดสุรินทร์ กลุ่มพืชดังกล่าวมีความหลากหลายและขึ้นรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ปริมาณมากสามารถนำมาปลูกขยายพันธุ์ในชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นได้ดี ดังที่ สมขญา และวสา (2563) กล่าวว่า ไม้พุ่มในป่ามีความเหมาะสมและทนต่อสภาพแวดล้อมภายในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ดี มีประโยชน์หลายด้านรวมทั้งมีความเด่นในด้านชนิดพันธุ์และความน่าสนใจ มีความสวยงามของใบ ดอก ผล แปรกตา หากมีการนำมาปลูกเลี้ยง ขยายพันธุ์ หรือปรับปรุงพันธุ์ จะทำให้เกิดประโยชน์ในชุมชนและประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ในอนาคต ซึ่งความหลากหลายของไม้ระดับกลางและระดับล่าง ได้แก่ ไม้พุ่ม ไม้รอเลื้อย ไม้เลื้อย และไม้ล้มลุก ได้มีผู้ศึกษาไว้ เช่น กาญจนา (2559) ศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้ดอกลักษณะวิสัยที่เป็นไม้ล้มลุก ไม้พุ่มและไม้เลื้อยตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาหลวง อุทยานแห่งชาติน้ำตกห้วยยาง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบ ไม้ล้มลุก 29 ชนิด ไม้พุ่ม 31 ชนิด และไม้เลื้อย 23 ชนิด และงานวิจัยของ นันทน์ภัส และบุญญิต (2554) ได้ศึกษาความหลากหลายของไม้พุ่ม ไม้รอเลื้อย และไม้เถาเนื้อแข็ง ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านโป่งสลอด จังหวัดเพชรบุรี พบไม้พุ่ม 42 ชนิด ไม้รอเลื้อย 15 ชนิด และไม้เถาเนื้อแข็ง 14 ชนิด และศราวุธ และคณะ (2563) ได้ศึกษาความหลากหลายชนิดของไม้พื้นล่างในป่าโคกหนองขวาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบพืชทั้งหมด 40 วงศ์ 103 สกุล 121 ชนิด ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการศึกษากลุ่มพืชดังกล่าวว่าแต่ละชนิดมีปริมาณค่อนข้างน้อยและมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการเข้าไปใช้ประโยชน์ของชาวบ้านในด้านการก่อสร้าง นำไปทำเชื้อเพลิง เช่น เผาถ่าน ทำฟืน และอื่น ๆ ส่งผลให้ปริมาณของกลุ่มไม้พุ่ม ไม้รอเลื้อยลดลงมาก จึงควรมีการศึกษาความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืช การกระจายตัวของพืชและอาจมีชนิดพันธุ์บางชนิดใกล้สูญพันธุ์หรือมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ และบางชนิดมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ รวมถึงทราบถึงศักยภาพของพืชในป่า การนำมาใช้ประโยชน์ท้องถิ่นและการอนุรักษ์พันธุ์พืชต่อไป

ทั้งนี้ชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ส่วนใหญ่เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมรหรือไทยเขมร ซึ่งมีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะในด้านภาษาพูด ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่แตกต่างจากชุมชนชาติพันธุ์อื่น ดังนั้นการเรียกชื่อพืชต่าง ๆ รวมทั้งการนำพืชมาใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นของชุมชนจึงมีความน่าสนใจและมีความเฉพาะที่ควรแก่การศึกษา และบันทึกเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดหรือเปรียบเทียบกับชุมชนชาติพันธุ์อื่นต่อไป ด้วยเหตุนี้ การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความหลากหลายชนิดของพืชระดับกลางและพืชระดับล่างในป่าจังหวัดสุรินทร์ และ (2) ศึกษาการนำพืชระดับกลางและพืชระดับล่างไปใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นของชุมชนชาวไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์

วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ

1. วัสดุ อุปกรณ์

- 1.1 วัสดุ อุปกรณ์สำรวจพรรณไม้ในป่า ได้แก่ เครื่องกำหนดตำแหน่งพิกัดด้วยสัญญาณดาวเทียม (GPS) เทปวัดระยะ ตลับเมตร เข็มทิศ เชือกวางแปลงสำรวจ และหมุดปักแปลงสำรวจ
- 1.2 วัสดุ อุปกรณ์เก็บข้อมูลพรรณไม้ ได้แก่ สมุดจดบันทึก กล้องบันทึกภาพ และหนังสืออ้างอิงด้านพันธุ์ไม้
- 1.3 เครื่องมือสัมภาษณ์ชุมชน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก

2. วิธีการศึกษา

2.1 การสำรวจไม้พุ่มและไม้รอเลื้อย

2.1.1 กำหนดพื้นที่ศึกษาป่าชุมชนในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 4 พื้นที่ ป่าสกร่อม ตำบลนอกเมือง ป่ายางชุม ตำบลท่าสว่าง ป่าระหาร ตำบลเทนมีย์ และป่าโคกตาสิน ตำบลท่าสว่าง (รูปที่ 1)

2.1.2 สำรวจพรรณไม้โดยวิธีการสุ่ม (Random sampling) ป่าละ 20 ไร่ กำหนดแปลงละ 4 ไร่ (160x160 เมตร) 5 แปลง แบบกระจายแบบสม่ำเสมอทั่วพื้นที่ (Uniform) ใช้วิธีการเดินสำรวจ (Walk surveyed) ทัวทั้งแปลง โดยนับและบันทึกจำนวนชนิดของพืชระดับกลางและพืชระดับล่างที่ปรากฏอยู่ในบริเวณนั้น (ดอกรัก, 2549) เก็บข้อมูลชนิดพืชโดยการถ่ายภาพพรรณไม้ทุกชนิด บางชนิดเก็บเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง และนำไปเก็บไว้ในศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

2.1.3 สำรวจพรรณไม้ในป่าร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพันธุ์พืชในป่าและหมอยาสมุนไพรจังหวัดสุรินทร์ ครั้งละ 5-7 คน ลงพื้นที่สำรวจป่าละ 3 ครั้ง สำรวจในช่วงเดือนพฤษภาคม 2559-เดือนธันวาคม 2561

2.1.4 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพืชและการนำไปใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น โดยสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างคำถามปลายเปิด เลือกชุมชนภายในพื้นที่และเป็นผู้ใช้ประโยชน์ในป่า จำนวน 3 ตำบล ตำบลละ 10 คน แยกเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลละ 3 คน หมอยาสมุนไพรพื้นบ้านตำบลละ 2 คน ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากพืชในป่าตำบลละ 5 คน รวม 30 คน เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ดังนี้ ตำบลนอกเมือง ตำบลท่าสว่าง และตำบลเทนมีย์ อำเภอเมืองสุรินทร์

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.2.1 ตรวจสอบระดับชนิดพืช ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ โดยวิธีเทียบเคียงกับเอกสารอ้างอิงดังนี้ กระทรงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2556); เต็ม (2557); สำนักงานหอพรรณไม้ (2561); ฐานข้อมูลพืชพื้นเมืองของไทย (2563); คณะเภสัชศาสตร์ (ม.ป.ป.); ฐานข้อมูลพรรณไม้องค์การสวนพฤกษศาสตร์ (ม.ป.ป.)

2.2.2 วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยค่าร้อยละ (%) ชนิดของพืชระดับกลางและพืชระดับล่างตามการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและชุมชนในจังหวัดสุรินทร์

3. พื้นที่ศึกษา

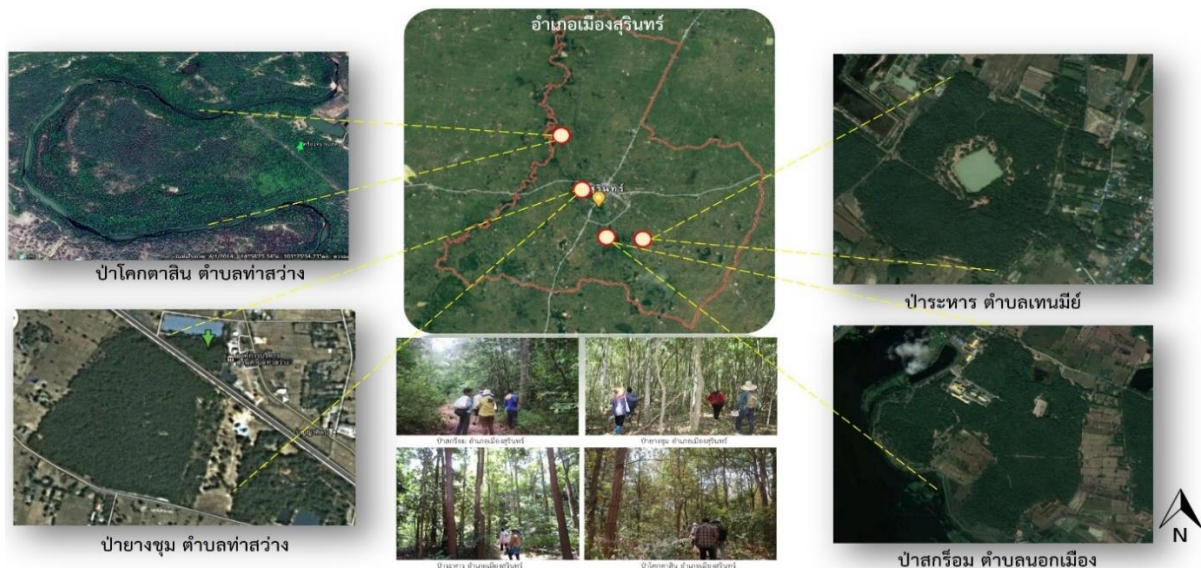
3.1 ป่าสกร่อม ตำบลนอกเมือง เป็นส่วนพื้นที่สำนักสงฆ์โคกกะเพา 165 ไร่ ติดกับพื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง เป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรังที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีชุมชนอยู่โดยรอบ 4 ชุมชน และวัด 1 แห่ง มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่า ได้แก่ หาของป่าตามฤดูกาล หาพืชสมุนไพร หาพืชป่าและสัตว์ป่ามาประกอบอาหาร ทำเชื้อเพลิง ทำของใช้ และไปย้อมสี ตลอดจนนำมาขายพันธุ์เป็นพืชประดับที่บ้าน มีการเข้าไปแผ้วถางป่าบางส่วนเพื่อทำนาและปลูกพืชเชิงเดี่ยว นอกจากนี้ยังมีชุมชนต่างพื้นที่เข้ามาหาสมุนไพรและของป่าไปใช้ประโยชน์และจำหน่าย

3.2 ป่าชุมชนยางชุม ตำบลท่าสว่าง มีพื้นที่ 150 ไร่ เป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ชุมชนมีการตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพื่อดูแลรักษาป่าให้คงอยู่ ป่ายางชุมจึงเป็นป่าที่มีความสมบูรณ์ มีชุมชนอยู่โดยรอบ 4 ชุมชน มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่า ได้แก่

หาของป่าตามฤดูกาล หาพืชสมุนไพร หาพืชป่าและสัตว์ป่ามาประกอบอาหาร ทำเชื้อเพลิง ทำของใช้ และไม้ย้อมสี ตลอดจนนำมาขยายพันธุ์เป็นพืชประดับที่บ้าน บางพื้นที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือ ต้นยูคาลิปตัส บริเวณชายป่า

3.3 ป่าชุมชนระหาร ตำบลเทนมีย์ มีพื้นที่ 463 ไร่ มีการขุดหนองน้ำขนาดใหญ่กลางป่าและขุดคูน้ำรอบป่า มีถนนตัดผ่านป่า เป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง โดยพืชส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่น (Sapling) ป่าระหารมีขนาดใหญ่จึงมีชุมชนต่าง ๆ จากตำบลเทนมีย์ และตำบลนอกเมือง 7 ชุมชน เข้ามาใช้ประโยชน์ในการหาของป่าต่าง ๆ อาหาร สมุนไพร ยารักษาโรค ตัดฟืน เผาถ่าน ทำของใช้ และไม้ย้อมสี ตลอดจนนำมาขยายพันธุ์เป็นพืชประดับที่บ้าน รวมถึงการใช้ประโยชน์จากหนองน้ำขนาดใหญ่ มีการเข้าไปแผ้วถางป่าบางส่วนเพื่อทำนาและปลูกพืชเชิงเดี่ยว นอกจากนี้ยังมีชุมชนต่างพื้นที่เข้ามาหาสมุนไพรและของป่าไปใช้ประโยชน์และจำหน่าย

3.4 ป่าโคกตาสิน ตำบลท่าสว่าง เป็นป่าที่อยู่ติดกับลำน้ำชีเส้นแบ่งเขตระหว่างอำเภอเมืองสุรินทร์ และอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พื้นที่ประมาณ 500 ไร่ ลักษณะป่าผสมกันอยู่ 3 ประเภท คือ ป่าทาม ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง มีชุมชนโดยรอบ 3 ชุมชน ที่เข้าไปหาของป่าต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชน เนื่องจากเป็นป่าที่มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ป่าทามริมลำน้ำชีเป็นแนวยาวตลอดลำน้ำ ทำให้มีการบุกรุกป่า แผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตรอื่น ๆ และพบว่ามีชุมชนต่างพื้นที่เข้ามาหาสมุนไพรและของป่าไปใช้ประโยชน์และจำหน่ายเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ไม้ป่าบางชนิดลดจำนวนลงเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

รูปที่ 1 พื้นที่ศึกษา ป่าสกร้อม ป่าย่างชุม ป่าระหาร และป่าโคกตาสิน อำเภอเมืองสุรินทร์

ที่มา: <https://www.google.co.th/maps>

ผลการวิจัย

1. ความหลากหลายของพืชระดับกลางและพืชระดับล่างในป่าจังหวัดสุรินทร์

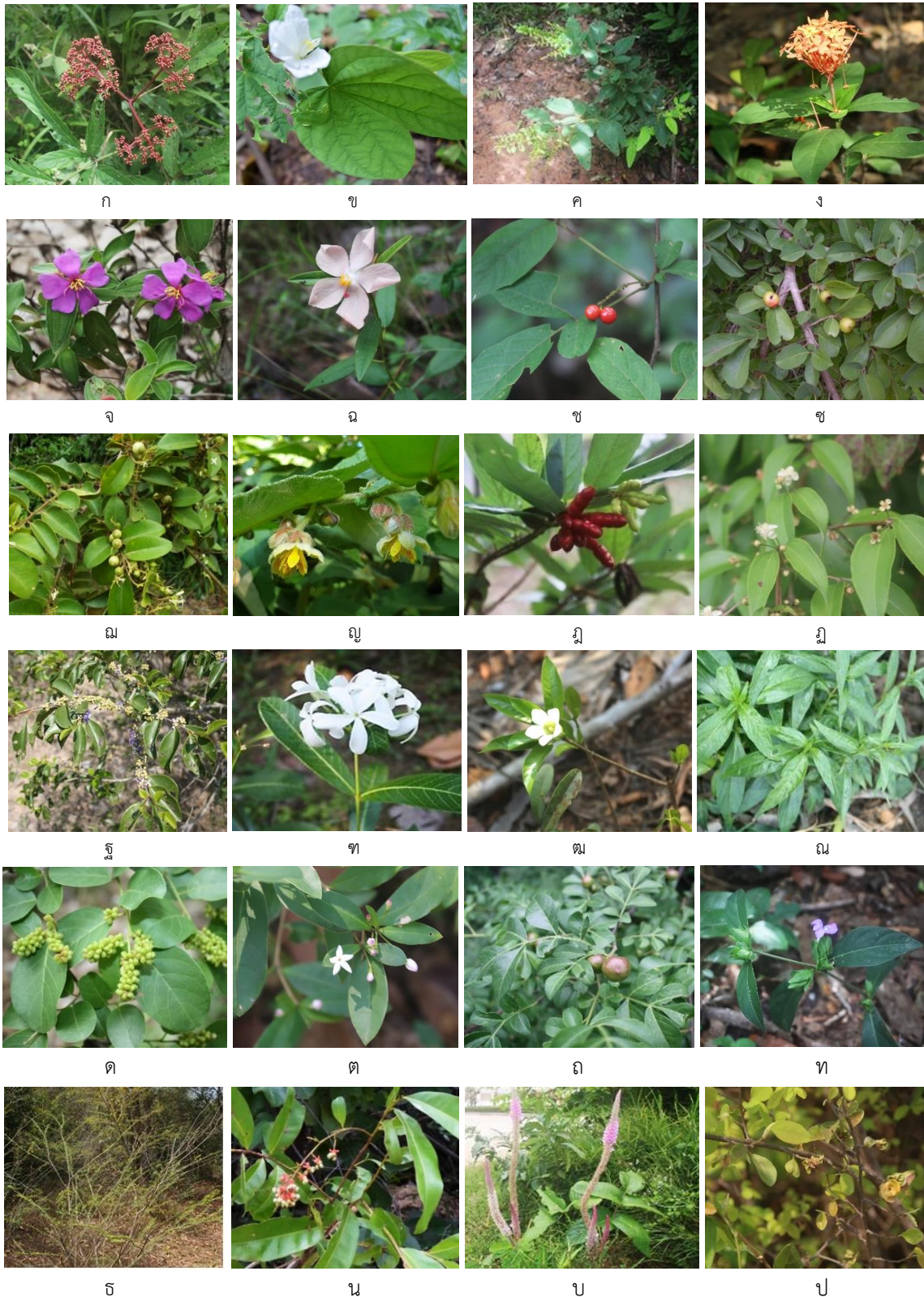
จากการสำรวจพืชระดับกลางและพืชระดับล่างในป่าจังหวัดสุรินทร์จำนวน 4 พื้นที่ พบพรรณไม้จากแปลงตัวอย่าง 32 ชนิด 31 สกุล 18 วงศ์ แยกเป็น ไม้พุ่ม 22 ชนิด 22 สกุล 12 วงศ์ ได้แก่ กะดังใบ กากหลง เกล็ดปลาหมอ เข็มป่า โคลงเคลง ต่อไล่ ทองพันดูล นมน้อย ปอขี้ฉ้อ ปอพราน โปรงกั่ว พลองแก้มอัน พลองเหมือด พุดทุ่ง พุดน้ำ มะเฒ่า โกงน้ำ สนกระสังกรณี เสี้ยวใหญ่ หางกวาง หางหมาจอก และหูลิง พบไม้รอเลื้อย 8 ชนิด 7 สกุล 7 วงศ์ ได้แก่ กำแพงเจ็ดชั้น เกล็ดปลาหมอ ตะขบป่า ตะครอง นมแมว น้ำใจใคร่ เล็บเหยี่ยว และสีฟันคนหา ไม้ล้มลุก 2 ชนิด 2 สกุล 2 วงศ์ ได้แก่ ไม้เท้า และฟ้าทะลายโจร โดยสรุปแยกตามป่า ดังนี้ (1) ป่าสกร้อม พบพืชระดับกลางและพืชระดับล่าง 21 ชนิด 20 สกุล 16 วงศ์ (2) ป่าย่างชุม พบพืช

ระดับกลางและพีชระดับล่าง 21 ชนิด 20 สกุล 15 วงศ์ (3) ป่าระหาร พบพีชระดับกลางและพีชระดับล่าง 18 ชนิด 17 สกุล 15 วงศ์ และ (4) ป่าโคกตาสิน พบพีชระดับกลางและพีชระดับล่าง 19 ชนิด 18 สกุล 12 วงศ์ (ตารางที่ 1 และ รูปที่ 2)

ตารางที่ 1 ข้อมูลพีชระดับกลางและพีชระดับล่างในป่าจังหวัดสุรินทร์

ที่	ชื่อสามัญไทย/ ชื่อเขมรสุรินทร์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ลักษณะ วิสัย	แหล่งที่พบ			
					1	2	3	4
1	กะดังใบ/-	<i>Leea indica</i> (Burm. f.) Merr.	Vitaceae	ไม้พุ่ม	✓	-	-	-
2	กาหลง/-	<i>Bauhinia acuminata</i> L.	Fabaceae	ไม้พุ่ม	✓	-	-	-
3	กำแพงเจ็ดชั้น/เวีย	<i>Salacia chinensis</i> L.	Celastraceae	ไม้รื้อเลื้อย	-	✓	-	-
4	เกล็ดปลาหม้อ/-	<i>Phyllodium elegans</i> (Lour.) Desv.	Fabaceae	ไม้รื้อเลื้อย	✓	-	-	-
5	เข็มป่า/อันจุล*	<i>Ixora cibdela</i> Craib	Rubiaceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
6	โคลงเคลง/บายแบก	<i>Osbeckia stellata</i> Ham.	Melastomataceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	-
7	ต่อลิ้/แบย ชันเลอะ*	<i>Allophylus cobbe</i> Bl. var. <i>glaber</i> Hiern	Sapindaceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
8	ตะขบป่า/ชะขบ ปรี	<i>Flacourtia indica</i> Merr.	Flacourtiaceae	ไม้รื้อเลื้อย	✓	-	✓	-
9	ทองพันดูล/ เพลอเหมือน	<i>Decaschistia crotonifolia</i> Wight & Arn.	Malvaceae	ไม้พุ่ม	-	✓	-	-
10	ตะครอง/อังกกร*	<i>Ziziphus cambodiana</i> Pierre	Rhamnaceae	ไม้รื้อเลื้อย	✓	✓	✓	✓
11	นมน้อย/บาดปะเติล	<i>Polyalthia evecta</i> (Pierre) Finet & Gagnep.	Annonaceae	ไม้พุ่ม	-	✓	-	-
12	นมแมว/โอรเชิล	<i>Melodorum siamense</i> (Scheff) Ban	Annonaceae	ไม้รื้อเลื้อย	-	✓	✓	-
13	น้ำใจใคร่/เดาะดัวะ*	<i>Oxalysittacorum</i> (Lam.) Vahl	Oxalaceae	ไม้รื้อเลื้อย	✓	✓	✓	✓
14	ปอชื้อน/ปเรีย รจุ*	<i>Helicteres viscida</i> Blume	Malvaceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
15	ปอพราน/ปเรีย*	<i>Colona auriculata</i> (Desf.) Craib	Malvaceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
16	โปรงกั่ว/เจิงจับ*	<i>Dasymaschalon lomentaceum</i> Finet & Gagnep.	Annonaceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
17	ไผ่เพ็ก/ปริง*	<i>Arundinaria pusilla</i> A. Cheval. & A. Camus	Poaceae	ไม้ล้มลุก	✓	✓	✓	✓
18	พลองแกมอัน/โป้ง*	<i>Rhodamnia dumetorum</i> (DC.) Merr.	Myrtaceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
19	พลองเหมือด/พะเงียะ*	<i>Memecylon edule</i> Roxb.	Melastomataceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
20	พุดทุ่ง/เจือรเดาะ*	<i>Holarrhena curtisii</i> King & Gamble.	Apocynaceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
21	พุดน้ำ/-	<i>Kailarsenia godefroyana</i> (O. Kuntze) Tirveng.	Rubiaceae	ไม้พุ่ม	-	-	-	✓
22	ฟ้าพลายโจร/ทะลายจอร์	<i>Andrographis paniculata</i> (Burm.f.) Wall. ex Nees	Acanthaceae	ไม้ล้มลุก	-	✓	-	-
23	มะม่วง/ตะเกียบกะตาม*	<i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	Phyllanthaceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
24	โมกน้ำ/ปิดจ้งวา	<i>Wrightia religiosa</i> (Teijsm. & Binn.) Benth. ex Kurz	Apocynaceae	ไม้พุ่ม	-	-	-	✓
25	เล็บเหยี่ยว/ซังเคิ*	<i>Ziziphus oenoptia</i> (L.) Mill. var. <i>oenoptia</i>	Rhamnaceae	ไม้รื้อเลื้อย	✓	✓	✓	✓
26	สนกระ/-	<i>Prismatomeris tetrandia</i> (Roxb.) K. Schum. subsp. <i>malayana</i> (Rid)	Rubiaceae	ไม้พุ่ม	-	-	-	✓
27	สังกรณี/-	<i>Barleria strigosa</i> Willd.	Acanthaceae	ไม้พุ่ม	✓	-	-	-
28	สีพันคนทา/กะลินเตีย	<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr.	Simaroubaceae	ไม้รื้อเลื้อย	-	✓	✓	-
29	เสียวใหญ่/ตระศีล	<i>Phyllanthus taxodijifolius</i> Beille	Phyllanthaceae	ไม้พุ่ม	-	-	-	✓
30	หางกวาว/เซอแต๊ะ*	<i>Gomphia serrata</i> (Gaertn.) Kanis	Ochnaceae	ไม้พุ่ม	✓	✓	✓	✓
31	หางหมาจอก/กะตุย- ชำเปิว	<i>Uraria crinita</i> (L.) Desv. ex DC.	Fabaceae	ไม้พุ่ม	✓	-	-	-
32	หูลิง/กมพะนิง	<i>Hymenocardia punctata</i> Wall. ex Lindl.	Phyllanthaceae	ไม้พุ่ม	-	-	-	✓
รวม (ชนิด)					21	21	18	19

หมายเหตุ: 1=ป่าเสื่อม 2=ป่าชุมชน 3=ป่าละหมาะ 4=ป่าโคกตาสิน *ไม้พุ่มที่พบทั้ง 4 ป่า, ✓ = พืชที่พบในป่า, - ไม่พบพืชในป่า
ชื่อเขมรสุรินทร์ของพืชบางชนิดไม่สามารถระบุได้ เนื่องจากพบน้อยและพบเพียง 1 พื้นที่ ชุมชนไม่ทราบชื่อ แต่รู้จักรูปพรรณสัณฐาน
และการนำมาใช้ประโยชน์

รูปที่ 2 ตัวอย่างพืชระดับกลางและพืชระดับล่างในป่าชุมชนจังหวัดสุรินทร์

น) กะดังใบ (*Leea indica* (Burm. f.) Merr.) ข) กาหลง (*Bauhinia acuminata* L.) ค) เกล็ดปลาหมอ (*Phyllodium elegans* (Lour.) Desv.) ง) เข็มป่า (*Ixora cibdela* Craib) จ) โคลงเคลง (*Osbeckia stellate* Ham.) ฉ) ทองพันชั่ง (*Decaschistia crotonifolia* Wight & Arn.) ช) ต่อไล่ (*Allophylus cobbe* Bl. var. *glaber* Hiern) ซ) ตะขบป่า (*Flacourtia indica* Merr.) ฌ) น้ำใจใคร่ (*Olax psittacorum* (Lam.) Vahl) ญ) ปอพราน (*Colona auriculata* (Desf.) Craib) ฎ) โปรงกัว (*Dasymaschalon lomentaceum* Finet & Gagnep.) ฏ) พลองแก้มอัน (*Rhodamnia dumetorum* (DC.) Merr.) ฐ) พลองเหมือด (*Memecylon edule* Roxb.) ขฌ) พุดทุ่ง (*Holarrhena curtisii* King & Gamble.) ฌ) พุดน้ำ (*Kailarsenia godefroyana* (O. Kuntze) Tirveng.) ฎ) ฟ้ายะลวยโจร (*Andrographis paniculata* (Burm.f.) Wall. ex Nees) ด) มะเฒ่า (*Antidesma ghaesembilla* Gaertn.) ต) สนกระ (*Prismatomeris tetrandia* (Roxb.) K. Schum. subsp. *malayana* (Rid.) ถ) สีสันคนทา (*Harrisonia perforata* (Blanco) Merr.) ท) สังกรณี (*Barleria strigosa* Willd.) ธ) เสียวใหญ่ (*Phyllanthus taxodiifolius* Bille) น) หางกวัก (*Gomphia serrata* (Gaertn.) Kanis) บ) หางหมาจอก (*Urania crinita* (L.) Desv. ex DC.) ป) หูลิง (*Hymenocardia punctata* Wall. ex Lindl.)

2. การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ชุมชน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลท่าสว่าง ตำบลนอกเมือง และตำบลสลัก อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบพืชระดับกลางและพืชระดับล่างในป่าจังหวัดสุรินทร์ทั้งหมด 32 ชนิด สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นได้ทุกชนิด โดยจำแนกการใช้ประโยชน์ได้ 8 ประเภท (ตารางที่ 2 และรูปที่ 3)

2.1) สมุนไพร พบทั้งหมด 26 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 81.25 เช่น กำแพงเจ็ดชั้นใช้รากและลำต้นในการรักษาโรค ต่อไล่ใช้ราก ลำต้นและใบ นมแมวใช้รากและลำต้น ใจใคร่ใช้รากและลำต้น พลองเหมือดใช้ลำต้นและใบ ฟ้ายะลวยโจรใช้กิ่งก้านและใบ มะเฒ่าใช้ราก ลำต้นและใบ เล็บเหยี่ยวใช้ราก ลำต้นและผล สีสันคนทาใช้ราก และหูลิงใช้ลำต้นในการรักษาโรค เป็นต้น ส่วนของพืชที่ใช้มากที่สุด คือ ราก 21 ชนิด ร้อยละ 80.77 รองลงมาคือ ลำต้น 16 ชนิด ร้อยละ 61.52

2.2) อาหาร พบทั้งหมด 15 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 46.88 เช่น ตะขบป่ารับประทานผลดิบและสุก ทองพันชั่งรับประทานหัวใต้ดิน นมแมวรับประทานผลสุก น้ำใจใคร่รับประทานยอดอ่อนและผลสุก ไม้เท้ารับประทานหน่อ โปรงกัวรับประทานผลสุก มะเฒ่ารับประทานผลดิบและสุก และเล็บเหยี่ยวรับประทานผลดิบและสุก เป็นต้น ส่วนของพืชที่ใช้มากที่สุด คือ ผล 11 ชนิด ร้อยละ 73.33 รองลงมาคือ ใบ 4 ชนิด ร้อยละ 26.66 และ ราก/หัว/หน่อ 3 ชนิด ร้อยละ 20.00

2.3) ไม้ย้อมสี พบ 3 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 9.38 ย้อมไหม เป็นสารช่วยติดสี ได้แก่ นมแมวใช้ต้น/เปลือกต้นในการย้อมสี พลองเหมือดใช้ใบ และสีสันคนทาใช้ผลในการย้อมสี พบส่วนของพืชนำมาใช้ย้อมสีเท่ากัน คือ ต้น ใบ และผล อย่างละ 1 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 33.33

2.4) เชื้อเพลิง พบ 10 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 31.25 โดยใช้เป็นฟืนหรือเผาถ่าน เช่น ปอชื้อนใช้กิ่งก้านเป็นเชื้อเพลิง ปอพรานใช้กิ่งก้านและแก่นต้น ไม้เท้าใช้กิ่งก้าน พลองแก้มอันใช้กิ่งก้านและต้น เสียวใหญ่ใช้กิ่งก้านและต้น และหางกวักใช้กิ่งก้านและต้น เป็นต้น ส่วนของพืชที่ใช้มากที่สุด คือ ส่วนของกิ่งก้าน 10 ชนิด ร้อยละ 100 รองลงมาคือ ส่วนของต้น 7 ชนิด ร้อยละ 70.00

2.5) เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร หรือเครื่องใช้ในบ้าน พบ 13 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 40.63 โดยใช้เป็นไม้ค้ำปลูกผักเครือ ไม้หลักผูกสัตว์ ทำเชือกมัดสิ่งของ ทำรั้วไหม เป็นไม้ถูซี่โคล ไม้กวาด ได้แก่ หางกวักใช้ลำต้นและกิ่งก้านทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร ปอพรานใช้เปลือกต้นทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร/เครื่องใช้ในบ้าน โปรงกัว ไม้เท้าใช้กิ่งก้านทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในบ้าน พลองแก้มอันใช้กิ่งก้าน พลองเหมือดใช้ลำต้นและกิ่งก้าน และพุดน้ำใช้กิ่งก้าน เป็นต้น ส่วนของพืชที่ใช้มากที่สุด คือ กิ่งก้าน 10 ชนิด ร้อยละ 76.92 รองลงมาคือ ต้น 5 ชนิด ร้อยละ 38.46

2.6) อาหาร/ยารักษาสัตว์ พบ 3 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 9.38 ได้แก่ ทองพันชั่งใช้ราก/หัวใต้ดินเป็นยารักษาสัตว์ โปรงกัวใช้ผลสุกเป็นอาหารสัตว์ และไม้เท้าใช้ใบเป็นอาหารสัตว์ พบส่วนของพืชนำมาใช้เป็นอาหาร/ยารักษาสัตว์ เท่ากัน คือ ราก/หัวใต้ดิน ใบ และผล อย่างละ 1 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 33.33

การนำส่วนของพีชมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด พบว่า ทั้ง 32 ชนิด ใช้ประโยชน์ในส่วนของรากมากที่สุด 21 ชนิด ร้อยละ 65.63 รองลงมาใช้ประโยชน์ในส่วนของต้น 16 ชนิด ร้อยละ 50 ใช้ทุกส่วนของต้น 15 ชนิด ร้อยละ 46.88 ใช้ส่วนของผล 12 ชนิด ร้อยละ 37.50 ใช้ส่วนของกิ่งก้าน 10 ชนิด ร้อยละ 31.25 ใช้ส่วนของใบ 9 ชนิด ร้อยละ 28.13 และใช้ส่วนของดอก 2 ชนิด ร้อยละ 6.25 พบชนิดพืชที่ใช้ประโยชน์จากส่วนของพีชมากที่สุด 5 ส่วน คือ พืชที่ใช้ราก ต้น ใบ ผล และทุกส่วน กับพืชที่ใช้ราก ต้น กิ่งก้าน ใบ และผล จำนวน 4 ชนิด ร้อยละ 12.50 ได้แก่ นมแมว น้ำไคร้ โปรงกัว และมะเฒ่า รองลงมาใช้ประโยชน์จากส่วนของพืช 4 ส่วน คือ พืชที่ใช้ส่วนของ ราก ต้น ใบ และผล รองลงมาใช้ต้น กิ่งก้าน ใบ และผล จำนวน 4 ชนิด ร้อยละ 12.50 ได้แก่ หางกวาด ตะขบป่า ไม้เท้า และพลองเหมือด ใช้ประโยชน์ 3 ส่วน ส่วนมากใช้ราก ต้น และผล รองลงมาใช้ต้น กิ่งก้าน และใบ จำนวน 10 ชนิด ร้อยละ 32.00 ได้แก่ กาหลง โคลงเคลง ต่อไส้ ตะครอง พลองแก้มอัน พุดทุ่ง ฟ้ายะลวยโจร เล็บเหยี่ยว เสี้ยวใหญ่ และหูลิง ใช้ประโยชน์ 2 ส่วน ส่วนมากใช้รากและทั้งต้น จำนวน 8 ชนิด ร้อยละ 25.00 ได้แก่ กะดังใบ กำแพงเจ็ดชั้น ทองพันดูล นมน้อย ปอพราน พุดน้ำ สักรณี และสีพันคนทา ใช้ประโยชน์ 1 ส่วน โดยใช้ทั้งต้น/ทุกส่วนมากที่สุด จำนวน 5 ชนิด ร้อยละ 15.63 ได้แก่ แก้วเกล็ดปลาหมอ เข็มป่า ปอขี้น สนกระ และหางหมาจอก

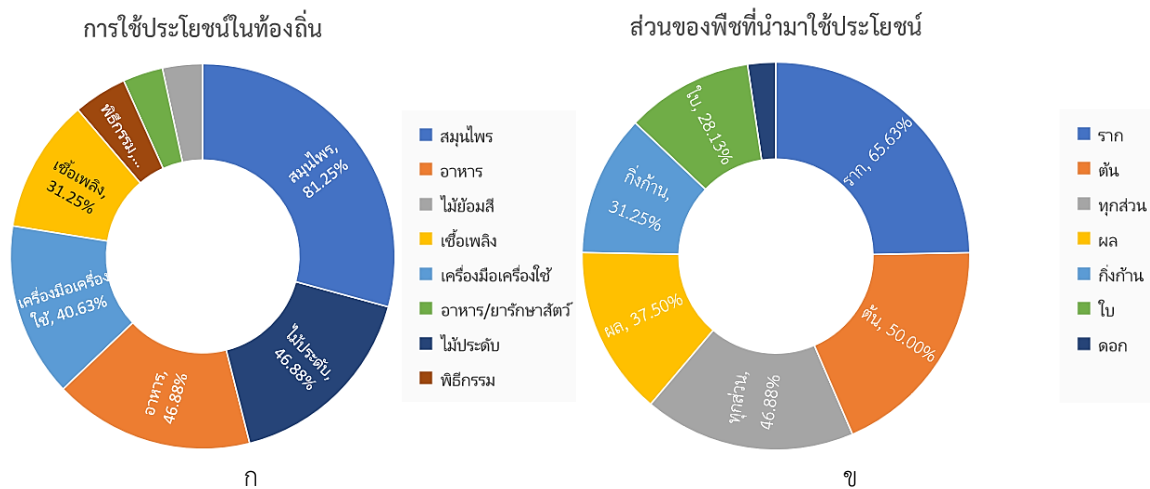
[illegible]

ที่	ชื่อสามัญไทย/ ชื่อท้องถิ่นเขมร	การนำมาใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น	ประเภทการใช้ประโยชน์								รวม
			1	2	3	4	5	6	7	8	
9	ทองพันธุ/ เพลอวเมื่อน	รากและลำต้นเป็นสมุนไพรบำรุงเลือด บำรุง น้ำนมสตรีหลังอยู่ไฟ ผลสุกรสฝาดรับประทาน ได้ ผลใช้เป็นกระสุนหนังสติ๊ก	✓ R*S*	✓ Fr*	-	-	✓ Fr*	-	-	-	3 ปก. 3 ส่วน
10	ตะครอง/ อังกกรวง	หัวใต้ดินนำมารับประทานได้ รากสด ใช้ขับ พอกเป็นยาแก้เคล็ดฟกช้ำในสัตว์ แก้กษุรขา เคล็ด ปลุกเป็นไม้ประดับ	✓ R*	✓ R*	-	-	-	✓ R*	✓ W*	-	4 ปก. 2 ส่วน
11	นมน้อย/ บาดปะเดิล	ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ก้น้ำเนื้อท้องเกร็ง บำรุง น้ำนมสำหรับหญิงอยู่ไฟหลังคลอดบุตร รับประทานผลสุก	✓ R*	✓ Fr*	-	-	-	-	-	-	2 ปก. 2 ส่วน
12	นมแมว/ โอเรเซล	รากและลำต้นมาต้มน้ำดื่มสำหรับหญิงอยู่ไฟ หลังคลอดบุตร ผลสุกรับประทานได้ เลือกลำ ต้นเป็นไม้ย้อมสีให้สีเหลือง ใช้เป็นไม้ประดับ	✓ R*S*	✓ Fr*	✓ S*	-	-	-	✓ W*	-	4 ปก. 5 ส่วน
13	น้ำใจใคร่/เตาะ ตัวะ	รากช่วยแก้ไข้ตัวร้อน ตันบำรุงกำลัง ใช้ผสมกับ พลองเหมือดแก้อาการผิวดำแลง ทานผลสุก ยดออ่อนเป็นผักจิ้มน้ำพริก เอาใช้ทำลอบ ไซ ดักปลา	✓ R*S*	✓ L*Fr*	-	-	✓ B*	-	-	-	3 ปก. 5 ส่วน
14	บอชี่ยน/ ปเรียร จรุก	กิ่งก้านมัดทำเป็นไม้กวาด เป็นเชื้อเพลิง	-	-	-	✓ B*	✓ B*	-	-	-	2 ปก. 1 ส่วน
15	บอพราน/ ปเรียร	เปลือกต้นทำเป็นเชือกสำหรับมัดสิ่งของ แก่น ต้นปอกเปลือกออกใช้เป็นเชื้อเพลิง	-	-	-	✓ S*	✓ S*	-	-	-	3 ปก. 1 ส่วน
16	โปรงกัว/ เจิงจ๊าบ	ต้นช่วยบำรุงร่างกาย บำรุงเลือดสตรีอยู่ไฟ ระบายลม บำรุงกระษัย รากเป็นส่วนผสมแบ่ง สำหรับรับประทานผลสุก เป็นอาหารนก ลำ ต้นทำไม้ถูขัดโคล ใบใช้ในพิธีกรรมโคมครุของ ชุมชนเขมรสุรินทร์ ปลุกประดับ	✓ R*S*	✓ Fr*	-	-	✓ S*	✓ Fr*	✓ W*	✓ L*	6 ปก. 5 ส่วน
17	ไม้เพ็ก/ปริง	ต้นใช้ฝนกับหินฟ้่าต้มน้ำดื่มแก้ร้อนใน อีสุกอีใส ท้องผูก หน่อไม้เพ็กนำมาปรุงเป็นอาหาร ใบ เป็นพืชอาหารสัตว์โค กระบือ กิ่งก้านมัดทำ เป็นไม้กวาดและเป็นเชื้อเพลิง	✓ S*	✓ R*	-	✓ B*	✓ B*	✓ L*	-	-	5 ปก. 4 ส่วน
18	พลองแก้มอัน/ โปึง	รากต้มน้ำดื่มแก้ไข้ ผล แก้โรคเหงือก รับประทานได้ กิ่งก้านทำเป็นรังไหม ไม้ค้ำ ปลูกผัก ทำเป็นไม้กวาด ทำฟืน	✓ S*Fr*	✓ Fr*	-	✓ B*	✓ B*	-	-	-	4 ปก. 3 ส่วน
19	พลองเหมือด/ พะเจียะ	ลำต้นรักษาโรคหิด ลำต้นและใบ แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ขับปัสสาวะ ใบ ผลสุกรับประทานได้ กิ่งก้านทำเป็นรังไหม ไม้กวาด ไม้ค้ำปลูกผัก ทำฟืน ลำต้นทำด้ามจอบ ไม้หลักไว้ผูกโค กระบือ ใบใช้ย้อมสีให้สีเหลือง เป็นไม้ช่วยติดสี	✓ S*L*	✓ L*Fr*	✓ S*B*	✓ L*	✓ S*B*	-	-	-	5 ปก. 4 ส่วน
20	พุททุ้ง/ เจือรเตาะ	ต้นและราก มีรสร้อน เป็นยาขับเลือดและ หนอง ขับลม กระจายเลือดลม ขับพยาธิ ปลุก เป็นไม้ประดับ	✓ R*S*	-	-	-	-	-	✓ W*	-	2 ปก. 3 ส่วน

ที่	ชื่อสามัญไทย/ ชื่อท้องถิ่นเขมร	การนำมาใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น	ประเภทการใช้ประโยชน์								รวม
			1	2	3	4	5	6	7	8	
21	ทุตน้า/-	กิ่งก้านทำเป็นไม้ค้ำปลูกผัก เป็นเชื้อเพลิงทำ ฟืน มัดทำเป็นไม้กวาด ปลูกเป็นไม้ประดับ	-	-	-	✓ B*	✓ B*	-	✓ W*	-	3 ปก. 2 ส่วน
22	ฟ้าทะลายโจร/ ทะลายจอร์	กิ่งใบเป็นสมุนไพรแก้ไข้ แก้หวัด แก้ท้องเดิน ใบ รสขม บดผสมน้ำมันพืชทาแผลน้ำร้อนลวก ไฟไหม้ ใบสด นำมาเคี้ยวกลืนน้ำแก้ค้ออกเสบ แก้เจ็บคอ ปลูกเป็นไม้ประดับ	✓ B*L*	-	-	-	-	-	✓ W*	-	2 ปก. 3 ส่วน
23	มะเเมา/ ตะเกียบกะตาม	ลำต้น ราก ใบ สมุนไพรแก้อาการผิวดำแดง จากกลิ่นต่างๆ ใบอ่อน ทำอาหารใส่ในแกงและ กินเป็นผัก รับประทานได้ทั้งผลดิบและผลสุก กิ่งก้านทำเป็นไม้ค้ำปลูกผัก เป็นเชื้อเพลิง	✓ R*S*L*	✓ L*Fr*	-	✓ S*B*	✓ B*	-	-	-	4 ปก. 5 ส่วน
24	โมกน้ำ/ ปิดจิงวา	นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ ดอกหอม นำมาบูชา พระ	-	-	-	-	-	-	✓ W*	✓ F*	2 ปก. 3 ส่วน
25	เล็บเหยี่ยว/ ขังเคียร	ราก ต้น เป็นสมุนไพรช่วยขับขับปัสสาวะ ระดู ขาว แก้ฝี ผลดิบและผลสุกรับประทานได้ เป็น ยาระบาย รสเปรี้ยวหวานชุ่มคอ แก้ไอ	✓ R*S*Fr*	✓ Fr*	-	-	-	-	-	-	2 ปก. 3 ส่วน
26	สนกระ/-	ทุกส่วน เป็นสมุนไพรแก้กระษัย ช่วยขับ ปัสสาวะ เป็นไม้ประดับ	✓ W*	-	-	-	-	-	✓ W*	-	2 ปก. 1 ส่วน
27	สังกรณี/-	ทุกส่วน เป็นสมุนไพรช่วยบำรุงกำลัง แก้ กระษัย รากแก้ร้อนใน เป็นไม้ประดับ	✓ R*W*	-	-	-	-	-	✓ W*	-	2 ปก. 2 ส่วน
28	สีพันคนทา/ กะเลินเตีย	ราก ใช้เป็นยาแก้ไข้ทุกชนิด รักษาโรคมะเร็ง เป็นส่วนผสมของหัวเชื้อหมักเหล้าสาโท ผล เป็นไม้ย้อมสี	✓ R*	✓ R*	✓ Fr*	-	-	-	-	-	3 ปก. 2 ส่วน
29	เสียวใหญ่/ ตระซึล	ราก ลำต้นเป็นยาขับปัสสาวะ ดมน้ำกินแก้ ปวด ต้นทำด้ามจอบ เสียม กิ่งทำกลอบ ไช ทำคันเบ็ด เครื่องมือดักปลา กิ่งก้านมัดทำเป็น ไม้กวาด เป็นเชื้อเพลิง ทำฟืน	✓ R*S*	-	-	✓ S*B*	✓ S*B*	-	-	-	3 ปก. 3 ส่วน
30	หางกวาว/ เซอแต๊ะ	ผสมกับสมุนไพรอื่นช่วยขับน้ำคาวปลาอยู่ไฟ ช่วยให้สมุนไพรอื่นออกฤทธิ์ดีขึ้น ลำต้นใช้เป็น หลักไต้ผูกโค กระบือ กิ่งก้านทำรังไหม ไม้ค้ำ ปลูกผัก เป็นเชื้อเพลิงทำฟืน ไม้ประดับ	✓ R*S*	-	-	✓ S*B*	✓ S*B*	-	✓ W*	-	4 ปก. 4 ส่วน
31	หางหมาจอก/ กะตุย ขำเปิว	รากใช้รักษาฝี ดมกินน้ำแก้ปวดเมื่อย เป็นไม้ ประดับ	✓ R*	-	-	-	-	-	✓ W*	-	2 ปก. 3 ส่วน
32	หูลิง/กมพะนิง	ลำต้น เป็นส่วนผสมกับสมุนไพรอื่น แก้ผิ ดำแดง แก้กระษัย ต้นแก้ขางเด็ก ผล รับประทานได้มีรสเปรี้ยว กิ่งก้านมัดทำเป็นไม้ กวาด ไม้ค้ำปลูกผัก เป็นเชื้อเพลิง ทำฟืน	✓ S*	✓ Fr*	-	✓ S*B*	✓ B*	-	-	-	4 ปก. 3 ส่วน
รวม (ชนิด)			26	15	3	10	13	3	15	4	

หมายเหตุ: ✓ = การนำพืชไปใช้ประโยชน์ - ไม่ได้นำพืชไปใช้ประโยชน์

การใช้ประโยชน์ 1= สมุนไพร, 2=อาหาร, 3=ไม้ย้อมสี, 4= เชื้อเพลิง, 5= เครื่องมือเครื่องใช้, 6=อาหาร/ยารักษาสัตว์, 7=ไม้ประดับ,
8=พิธีกรรมส่วนของพืชที่ใช้ประโยชน์ R*= ราก/หัว/หน่อ, S*=ลำต้น, B*=กิ่งก้าน, L*= ใบ, F*= ดอก, Fr*= ผล, W*=ทั้งต้น/ทุกส่วน

รูปที่ 3 ก) การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ข) ส่วนของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่าชนิดพืชมีความหลากหลายจำนวน 32 ชนิด 31 สกุล 18 วงศ์ โดยวงศ์ของพืชที่พบจำนวนชนิดมากที่สุด คือ Annonaceae Fabaceae Malvaceae Phyllanthaceae และ Rubiaceae พบวงศ์ละ 3 ชนิด เนื่องจากเป็นกลุ่มพืชที่ชอบดินเปียกแบบป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังและป่าทาม มีการกระจายพันธุ์ได้ง่าย ทนต่อสภาพแวดล้อมแห้งแล้งได้ดี ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาของนันทน์ภัส สุวรรณสินธุ์ และบัญญัติ ศิริธนาวงศ์ (2554) พบวงศ์ Fabaceae มีความหลากหลายชนิดมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพนม สุทธิศักดิ์โสภณ และ จักรพงษ์ รัตตะมณี (2562); ศรายุทธ รักอาชา และคณะ (2563); เสรี ศรีธิเลิศ และคณะ (2564) ได้สำรวจความหลากหลายชนิดของไม้ป่าพบว่าวงศ์ของพืชที่มีความหลากหลายชนิดมากที่สุดคือ พืชวงศ์ถั่ว Fabaceae และการศึกษาของกาญจนา ลิ้มปัดติกุล (2556) พบว่าวงศ์พืชที่มีความหลากหลายของจำนวนชนิดมากที่สุดคือ Rubiaceae จากการสำรวจ 4 ป่า พบว่ามีจำนวนความหลากหลายของชนิดพืชใกล้เคียงกัน คือ ป่ายางชุม และป่าสักร่ม 21 ชนิด เนื่องจากลักษณะของระบบนิเวศและสังคมป่าใกล้เคียงกันเป็นป่าผสมระหว่างป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ทำให้พืชระดับกลางและพืชระดับล่างขึ้นได้ดี มีความหลากหลายมากกว่าป่าอื่น รองลงมาคือ ป่าโคกตาสิน 19 ชนิด และป่าระหาร 18 ชนิด ตามลำดับ พบชนิดพืชกระจายตัวอยู่ทั้ง 4 ป่า จำนวน 14 ชนิด ได้แก่ เข็มป่า หางกวาด ต่อไล่ ตะครองน้ำใจใคร่ ปอขี้น ปอพราน โปรงกัว ไม้เฟ็ก พลองแก้มอัน พลองเหมือด พุดทุ่ง มะเมี และเล็บเหยี่ยว ส่วนชนิดพืชที่มีการกระจายตัวน้อยโดยพบเพียง 1 ป่า จำนวน 13 ชนิด แยกเป็นพบในป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณ ได้แก่ กะดังใบ กากหลง กำแพงเจ็ดชั้น เกล็ดปลาหมอ ทองพันดูล นมน้อย ฟ้ายะลายโจร สังกรณี และ หางหมาจอก และพืชที่พบในป่าโคกตาสินที่มีลักษณะเป็นป่าทามริมลำน้ำชี ได้แก่ พุดน้ำ โมกน้ำ สนกระ เสียวใหญ่ และหูลิง

ในด้านการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นพบว่าชุมชนมีการนำพืชทั้ง 32 ชนิดมาใช้ประโยชน์ พบพืชที่นำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายมากที่สุดได้แก่ โปรงกัว ใช้ประโยชน์ 6 ประเภท เนื่องจากโปรงกัวเป็นพืชที่พบทั้ง 4 ป่า ที่ทำการสำรวจ มีจำนวนมากและขึ้นเป็นกลุ่มกระจายทั่วบริเวณที่โล่งของป่า ทางเดินในป่าและชายป่า เป็นพืชที่นกและสัตว์ป่ากินเป็นอาหาร และชุมชนเก็บผลสุกไปรับประทานที่บ้าน ทำให้มีการขยายพันธุ์ปริมาณมากพบทั้งชายป่า ชายทุ่ง เขตชุมชน และบ้านพักอาศัย จึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ในการนำมาใช้ประโยชน์ในด้าน สมุนไพร อาหาร เชื้อเพลิง ทำเป็นของใช้ในบ้าน ทำการเกษตร เป็นอาหารสัตว์ ปลูกประดับบ้านพักและรับประทานผล รวมทั้งนำมาประกอบพิธีกรรมในชุมชน รองลงมาใช้

ประโยชน์ 5 ประเภท ได้แก่ ไม้แพ็ก และพลองเหมือด ใช้ประโยชน์ 4 ประเภท ได้แก่ หางกวาง ทองพันดูล นมแมว พลองแก้มอัน มะเมี๊ยะ และหลิง ใช้ประโยชน์ได้ 3 ประเภท ได้แก่ กากหลง ตะครอง น้ำใจใคร่ ปอพราน พุดน้ำ สี่พันคนทา และเสียวใหญ่ ใช้ประโยชน์ 2 ประเภท ได้แก่ กะตังใบ เกล็ดปลาหมอ โคลงเคลง ตะขบป่า นมน้อย ปอซ้อน พุดทุ่ง ฟ้าทะลายโจร โหม่นน้ำเลียบเหี่ยว สนกระ สังกรณี และหางหมาจอก ส่วน กำแพงเจ็ดชั้น เข็มป่า และต่อไส้ ใช้ประโยชน์ในชุมชนเพียง 1 ประเภท โดยชุมชนนำพืชมาใช้ประโยชน์ในด้านสมุนไพรมากที่สุด ซึ่งเกิดจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านหมอสมุนไพรท้องถิ่นที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ จากการใช้พืชสมุนไพรตามธรรมชาติจากป่าใกล้บ้านหรือนำมาปลูกเองช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาอาการเจ็บไข้ได้เบื้องต้น เช่น อาการปวดเมื่อย ตัวร้อน เป็นไข้ กระจายเส้น ทำเป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงธาตุ บำรุงน้ำนมสตรี หลังคลอด แก้กิดสำแดง แก้อาการท้องเสีย ฯลฯ รวมทั้งความเชื่อต่าง ๆ เช่น รักษาผ่านหมอมนต์ หมอเป่า เป็นต้น รองลงมาคือ ใช้ประโยชน์ด้านอาหาร ปลูกเป็นไม้ประดับ ทำเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรหรือเครื่องใช้ในบ้าน นำมาเป็นเชื้อเพลิง นำมาใช้ด้านภูมิปัญญาหรือพิธีกรรม เป็นไม้ย้อมสี และเป็นอาหาร/ยารักษาสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับ นันทน์ภัส และบุญญิตติ (2554) พบว่า พืชส่วนมากจะเป็นพืชสมุนไพรพื้นบ้านและบางชนิดมีศักยภาพปลูกเป็นไม้ดอกไม้ประดับได้ รวมทั้งผลการศึกษาของ กวินธร และคณะ (2561) พบพืชที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ คือ พืชสมุนไพร พืชอาหาร พืชให้เนื้อไม้ พืชไม้ประดับ และพืชอาหารสัตว์ สุวิทย์ และประจักษ์ (2556) สรุปว่าพืชนำมาใช้ประโยชน์เป็นสมุนไพรมากที่สุด โดยส่วนใหญ่ใช้เป็นสมุนไพรตามตำรายาพื้นบ้าน ใช้ในการบำบัด รักษา บำรุงร่างกายในด้านต่าง ๆ พรรณนีย์ และชูจิตร (2551) กล่าวว่า พรรณไม้ท้องถิ่นมีการใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย ได้แก่ พืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชเครื่องเทศ พืชที่ใช้อารักขาพืชและสัตว์ และพืชที่ใช้ประโยชน์ทางด้านอื่น ๆ และเสรี และคณะ (2564) พบการใช้ประโยชน์จากพืชป่าในด้านพืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชที่ใช้ทำเครื่องนุ่งห่มและสีย้อม พืชที่ทำเครื่องสำอาง พืชทำที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้สอย พืชที่ใช้ทำพิธีกรรม และพืชที่ใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ

การศึกษาครั้งนี้มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นในด้านการใช้ประโยชน์จากพืชที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรสุรินทร์ ได้แก่ (1) สมุนไพร ที่ได้จากองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านหมอสมุนไพรท้องถิ่นที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นภาษาเขมรทั้งจากประเทศกัมพูชาและเขมรท้องถิ่นสุรินทร์ เป็นสูตรตำราเฉพาะที่ใส่ส่วนผสมของพืชในชื่อภาษาเขมรเท่านั้น เช่น กำแพงเจ็ดชั้น ทองพันดูล และหลิง เป็นต้น อีกทั้งมีการใช้ยาสมุนไพรรักษาผ่านพิธีกรรม มนต์คาถาตามความเชื่อของชาติพันธุ์เขมรด้วย เช่น เกล็ดปลาหมอ เป็นต้น (2) อาหาร โดยการนำพืชในป่ามาปรุงอาหาร และใส่ส่วนผสมอาหารตามวิถีคนท้องถิ่นชาติพันธุ์เขมรสุรินทร์ เช่น ไม้แพ็ก นำหน่อมาทำเป็นลูกเป็นผักจิ้มน้ำพริก ทำเป็นแกงหน่อไม้แพ็ก และน้ำใจใคร่ โดยการนำยอดอ่อนมาเป็นผักจิ้มน้ำพริกพื้นบ้านสุรินทร์ เป็นต้น (3) เครื่องมือเครื่องใช้ในบ้านและเครื่องมือการเกษตร เช่น กลุ่มชาติพันธุ์เขมรนำเปลือกปอพรานมาทำเชือก นำต้นของต้นโปรงกิวมาทำเป็นไม้ลูขี้ไคล น้ำกึ่งก้านของหางกวาง พลองแก้มอัน พลองเหมือด เสียวใหญ่ มาทำเป็นไม้กวาด และทำเป็นรังไหมเลี้ยงตัวไหม นำต้นของหางกวางมาทำเป็นหลักผูกโคกระบือ น้ำกึ่งก้านของพลองแก้มอัน พลองเหมือด และกลุ่มไม้พุ่มในป่า มาทำเป็นไม้ค้ำปลูกผักเครือ (4) พิธีกรรม นำใบโปรงกิว 9 ใบมาใส่ในโคมครุ และนำใบเกล็ดปลาหมอรวมกับพืชอื่นไปประกอบพิธีกรรมซึ่งเป็นความเชื่อของคนชาติพันธุ์เขมรสุรินทร์ เป็นต้น ในปัจจุบันองค์ความรู้เหล่านี้ไม่มีการบันทึกเป็นเอกสารเนื่องจากชุมชนท้องถิ่นไม่ทราบชื่อพืชภาษาไทย ผู้มีความรู้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุบางท่านเสียชีวิตไปแล้วและไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับทายาทสืบต่อ ทำให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญสูญหายไปเป็นจำนวนมาก โดยการศึกษาครั้งนี้จึงมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยการรวบรวมบันทึกองค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อถ่ายทอดส่งต่อสู่ชนรุ่นหลังมีให้องค์ความรู้ที่สำคัญเหล่านี้สูญหายไป

บทสรุป

การนำพืชระดับกลางและพืชระดับล่างทั้ง 32 ชนิดมาใช้ประโยชน์ของชุมชนจังหวัดสุรินทร์ โดยนำไปใช้ในด้านสมุนไพรที่เป็นองค์ความรู้ ภูมิปัญญา จากหมอสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งพืชสมุนไพรที่ควรนำมาส่งเสริมให้เกิดการต่อยอด เช่น พื้ทะลายโจร เนื่องจากเป็นพืชที่มีสรรพคุณหลากหลายและช่วยป้องกันการแพร่เชื้อไวรัสโควิด-2019 และสมุนไพรอื่น ๆ เช่น กำแพงเจ็ดชั้น ตะครอง ทองพันชูล น้ำใจใคร่ พุดทุ่ง มะเฒ่า สีฟันคนทา เป็นต้น การนำมาใช้ประโยชน์เป็นผลไม้ ผักสด หรือการประกอบอาหาร ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือการทำต่อ ๆ กันมา ด้านไม้ย้อมสี เป็นวิธีการที่ได้รับการถ่ายทอดจากภูมิปัญญา รวมทั้งการได้รับการอบรมให้ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐและชุมชนได้นำมาใช้ประโยชน์ต่อกันมา ด้านการทำเครื่องมือเครื่องใช้ทั้งการเกษตรและเครื่องใช้ในบ้าน ชุมชนได้รับการถ่ายทอดมาจากคนรุ่นก่อน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำแบบง่ายหาได้ในท้องถิ่น ทำได้รวดเร็วและประหยัดงบประมาณ ด้านอาหารหรือยารักษาสัตว์ ได้รับการสืบทอดกันมาแต่ปฏิบัติน้อยลงเนื่องจากชุมชนไปซื้ออาหารสำเร็จรูปและยาแผนปัจจุบัน ในด้านพิธีกรรมมีการนำพรรณไม้มาใช้ในพิธีกรรมเป็นความเฉพาะของท้องถิ่นชุมชนไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์ เช่น โปร่งกวนำมาประกอบพิธีกรรมโงมครุ ส่วนการใช้ประโยชน์ในเชิงไม้ประดับพบว่าพืชท้องถิ่นในป่าจังหวัดสุรินทร์มีลักษณะทางกายภาพที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นไม้ประดับได้ เช่น กาหลง เข็มป่า โคลงเคลง ทองพันชูล นมแมว พุดทุ่ง พุดน้ำ โมกน้ำ สนกระ สังกะณี และหางหมาจอก ซึ่งนำไปใช้ในการตกแต่งภูมิทัศน์โดยการปลูกเลี้ยง ขยายพันธุ์ ปรับปรุงพันธุ์ จะทำให้เกิดพรรณไม้ใหม่ ๆ พัฒนาเป็นไม้เศรษฐกิจได้ ประโยชน์ของพรรณไม้ท้องถิ่นมีความหลากหลายและมีคุณค่าแก่ชุมชนอย่างมากต่อการตอบสนองปัจจัย 4 ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ด้านอาหาร (พืชอาหาร) ที่อยู่อาศัย (เครื่องมือเครื่องใช้ ไม้ประดับ) เครื่องนุ่งห่ม (ไม้ย้อมสี) และยารักษาโรค (พืชสมุนไพร) รวมทั้งด้านวัฒนธรรมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชน จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่ให้ประโยชน์หลากหลาย และทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่มีคุณค่าควรเก็บรักษาและถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลัง ควรมีการอนุรักษ์และสนับสนุนให้เกิดการสืบสานพัฒนาต่อยอดการใช้ประโยชน์เชิงท้องถิ่นให้มีความยั่งยืนสืบไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ) ขอขอบพระคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง ตำบลนอกเมือง และตำบลเทนมีย์ที่ให้ความอนุเคราะห์พื้นที่สำรวจป่า ขอขอบคุณหมอยาสมุนไพร พ่อน้อย มณีอ่อน พ่อวอน แยมศรี พ่อวัน พะยอมหอม แม่พัน บุญเลื่อน พ่อดิษฐ์ ยืนยาว และนายรำพึง ภาพพาด ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลด้านสมุนไพรและการใช้ประโยชน์อื่น ๆ ขอขอบคุณภูมิปัญญาท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ตำบลท่าสว่าง ตำบลนอกเมือง และตำบลเทนมีย์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่ช่วยนำทางสำรวจป่าและให้ข้อมูลด้านการนำพืชระดับกลางและพืชระดับล่างใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). ฐานข้อมูลพรรณไม้องค์การสวนพฤกษศาสตร์. ค้นเมื่อ 10

กันยายน 2558. <http://www.qsbg.org/database/plantdb/index.asp>.

กวินธร เสถียร, ศักดิ์ดา หอมหวล และเสวียน เปรมประสิทธิ์. (2561). การใช้ประโยชน์พรรณพืชในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่ง

ลุกลาย ตำบลทุ่งลุกลาย อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

14(2): 211-245.

- กาญจนา ลิ้มปัดติกุล. (2559). ความหลากหลายของไม้ล้มลุก ไม้พุ่มและไม้เลื้อยตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาหลวง อุทยานแห่งชาติน้ำตกห้วยยาง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะเภสัชศาสตร์. (ม.ป.ป.). ฐานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. ค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2563. <http://www.phargarden.com/main.php>.
- ดอกรัก มารอด. (2549). บทปฏิบัติการการวิเคราะห์สังคัมพืช. ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: กรุงเทพฯ.
- เต็ม สมิตินันท์. (2557). ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2557.สำนักงานหอพรรณไม้. สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช: กรุงเทพฯ.
- ทรศณีย์ พัฒนเสรี และชูจิตร์ อนันต์โชค. (2551). พืชพื้นเมือง: ป่าชุมชนบ้านคุ่ม จังหวัดพะเยา. สำนักวิจัยการป่าไม้ กรมป่าไม้: กรุงเทพฯ.
- เทศบาลเมืองทุ่งสง. (2564). พืชผักพื้นบ้าน นครศรีธรรมราช 103 ชนิด. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2563. <https://www.tungsong.com/NakhonSri/vegetable/vegetable.html>.
- ธวัชชัย สันติสุข. (2549). ป่าไม้ในประเทศไทย. สำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช: กรุงเทพฯ.
- นันทน์ภัส สุวรรณสินธุ์ และบัญญัติ ศิริธนาวงศ์. (2554). ความหลากหลายของไม้พุ่ม ไม้รื้อเลื้อย และไม้เถาเนื้อแข็ง ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านโป่งสลอด จังหวัดเพชรบุรี. ใน การประชุมวิชาการ การพัฒนาอนาคตชนบทไทย: ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน 27-29 มกราคม 2554. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น. 643-646.
- พนม สุทธิศักดิ์โสภณ และจักรพงษ์ รัตตะมณี. (2562). ความหลากหลายของพืชพื้นล่างของป่าเต็งรังในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านพร้าว อำเภอด่านนคร จังหวัดสระแก้ว. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 11(2): 104-108.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. (2563). ฐานข้อมูลพืชพื้นเมืองของไทย. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2563. <http://inptw-tipdatabase.com>.
- สำนักงานหอพรรณไม้. (2561). ป่าบุ่งป่าทาม ภาคอีสาน. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช: กรุงเทพฯ.
- ศรายุทธ รักอาษา, สุรพล แสนสุข และปิยะพร แสนสุข. (2563). ความหลากหลายของไม้พื้นล่างในป่าโคกหนองขวง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิทยาศาสตร์ มข. 48(3): 364-376.
- สมจิต โยธะคง. (2540). วัสดุพืชพรรณในการจัดภูมิทัศน์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: นนทบุรี.
- สมขญา ศรีธรรม. (2559). ความหลากหลายของไม้ต้นและการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ป่าระหาร อำเภอสรรคบุรี จังหวัดสุรินทร์. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า. 34(3): 96-105.
- สมขญา ศรีธรรม และวสา วงศ์สุขแสง. (2563). การศึกษาพรรณไม้ท้องถิ่นเพื่อใช้ในการภูมิสถาปัตยกรรม กรณีศึกษา: ไม้พุ่มและไม้คลุมดินในป่าจังหวัดสุรินทร์. วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 11(1): 163-180.
- สุวิทย์ วรรณศรี และประจักษ์ บัวพันธ์. (2556). ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรบริเวณพื้นที่ภูผงิ้ว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา: กรุงเทพฯ.
- เสรี ศรีธิเลิศ, เสถียร ฉันทะ และสุนทรี กรโอชาเลิศ. (2564). ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของพืชป่าของชุมชนบ้านปางขอน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. 16(1): 129-149.
- องค์การสวนพฤกษศาสตร์. (ม.ป.ป.). ฐานข้อมูลพรรณไม้ พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2563. http://www.qsbg.org/Database/Botanic_Book%20full%20option/Search_page.asp.